

ДИМИТЪР ДИМИТРОВ

СВЕТЪТ ЗА БЪЛГАРКАТА

Книжица 1

София, 2021

Sofia, 2021

„СВЕТЪТ ЗА БЪЛГАРКАТА“ е регистрирана марка в Българско патентно ведомство

© Dimitar Dimitrov, author, compilation and translation into Bulgarian, 2021

© „Iztok-Zapad“ publishing house, 2021

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© Димитър Димитров, автор, съставител и превод на български, 2021

© Издателство „Изток-Запад“, 2021

ISBN 978-619-01-0939-6

АПРИЛСКО ВЪСТАНИЕ, РОЗИ, МОДА, ИЗКУСТВО

СВЕТЪТ ЗА БЪЛГАРКАТА

КНИЖИЦА 1

DIMITAR DIMITROV

THE WORLD FOR
THE BULGARIAN WOMAN

DIE WELT ÜBER
DIE BULGARIN

LE MONDE POUR
LA FEMME BULGARE

IL MONDO PER
LA BULGARA

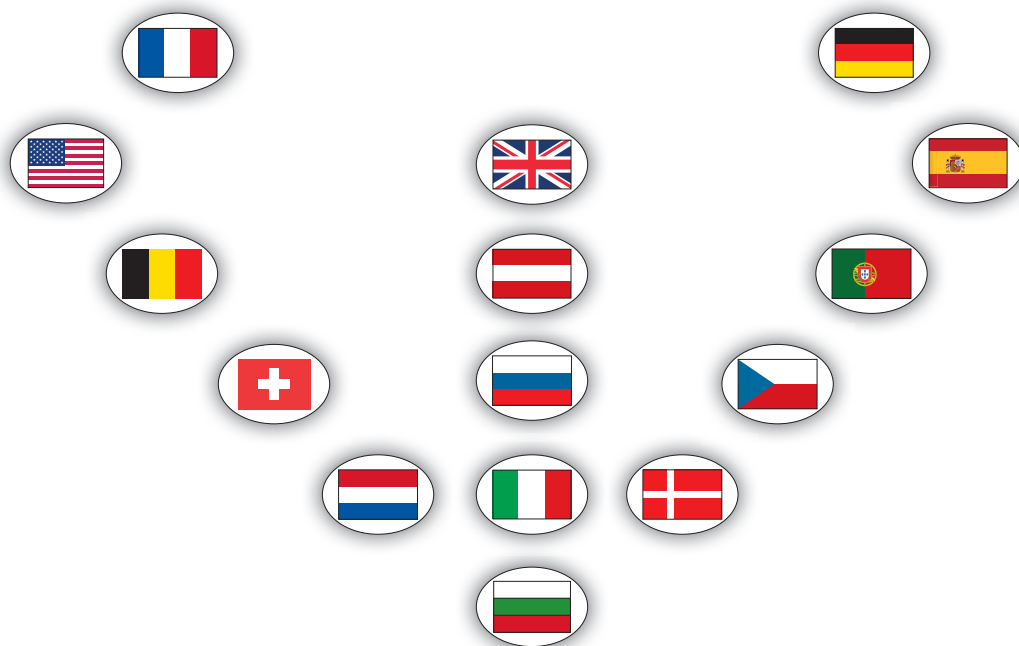
BOOK / LIVRE / BUCH / LIBRO 1

ДИМИТЪР ДИМИТРОВ

*На царица Йоанна,
с преклонение и благодарност*

*На Marietta,
с вяра, обич and some hope*

СЪДЪРЖАНИЕ

РАННИ СВИДЕТЕЛСТВА

Гадателка от XV век	8
Илюстрации на българи, впечатлили германец в края на XVI век	10
Пратеник на френския крал описва българките през 1706 г.	12
Английски лорд с неласкава оценка, 1763 г.	15
Българска девойка – френска илюстрация от 1715 г.	16
Английска илюстрация от 1685 г.	18
Пътувайки от Харманли до София и обратно през 1744 г., французин открива красива страна и благоразумни жени	20
Англичанка в българско село, 1717 г.	27
Българското село Бонила край Янина – описание от 1805 г.	28
Наблюдения на английски пътешественик и шведски пратеник от XVII век	30

АПРИЛСКО ВЪСТАНИЕ И ВОЙНА ЗА ОСВОБОЖДЕНИЕ 1876–1878 Г.

Нерадостната история на Райка, избродирала въстаническото знаме	34
Копривщенските страдалки през 1876 г.	41
След въстанието: германски и френски илюстрации	46
„Обетът на една съсипана“, поема от италианец, 1877 г.	48
„България“, картина от белгийски художник, 1877 г.	50
Американски журналист за българките по време на войната	52
Френски доброволец с трогателен спомен за старозагорско момиче.....	56
Клането в Нова Загора – илюстрация в английско списание	57
Наблюдения на французи и австриец от войната	58
Българка наказва руски войник с тояга – илюстрация в английско списание	63
Белгийско списание за българките, 1877 г.	64
„Търновската хубава Марица“ от Арчибалд Форбс	66
Руското списание „Нива“ за българките, 1877 г.	74

МОДА И КРАСОТА

Фотографии от XIX и XX век	80
Гребенарница от XIX век – илюстрации в датско списание	82
Българска бродерия покорява Париж и Лондон	83

Хубавици	86
Цариградско модно ревю	88
Царица, княгини и дъщери на министри и офицери в народни носии	90
Модни тенденции, запазени на фотокартички	96
Българската шевица впечатлява художници и модни дизайнери	98
Българките в европейските конкурси за красота през 1929 и 1930 г.	106
Български носии в реклами по света	110
Българска мода от 1967 г. в Париж	112

РОЗИ И ТАНЦИ

Описания и илюстрации от XIX век: в Германия, Франция, Англия, Дания	114
София празнува „Неделя на розите“, 1915 г.	125
Розата – източник на здраве и любов	126
Роза, създадена от французин и посветена на българския княз	128
Розоберачки – илюстрации от Франция, Германия и Англия	130
Износът на българско розово масло преди и след Първата световна война	133
Публикации от 30-те години на XX век: Германия, Америка и Франция	134
Подробно английско описание от навечерието на Втората световна война на розобера и производството на розово масло в България	139
„Български рози“ и други композиции, посветени на българки	149
Български розоберачки в европейски рекламни миникартички	152
Розобер ала „Фоли Бержер“	154

ИЗКУСТВА

Картини с българки от Дефрегер, Вебер, Туман, Дилиц и Щембер	156
Цигуларката Недялка Симеонова и скулпторката Мая Баджакова в Берлин	164
Картина „Българка“ от Макс Рабес	166
Актрисата Зорка Йорданова в опит за пробив в голямото кино	167
Разголени модели	168
Танцърки	170
Маня Цачева – звезда в германски филми и... в кафетерия в Нюрнберг	172
Ива Ваня – от немите към озвучените филми; еротични снимки	176
Ирина Малеева – от София в Рим	180
Силви Вартан – от Пловдив в Париж	182
Мария Бакалова – от Бургас в Холивуд	184
Звезди от оперната сцена: Люба Велич и Соня Йончева	186

Приложение: Дълголетие	189
Показалец	191

РАННИ СВИДЕТЕЛЬСТВА

EARLY OBSERVATIONS

HISTOIRE DU REGNE DE MAHOMET II. EMPEREUR DES TURCS.

Par le Sieur GUILLET.

TOME PREMIER.

A PARIS,
AU PALAIS,
Chez ETIENNE DUCASTIN, dans la
Gallerie des Prisonniers, au Bon-Pasteur.

M. DC. LXXX.
AVEC PRIVILEGE DU ROI.

ИСТОРИЯ
НА ЦАРУВАНЕТО НА
МЕХМЕД II
ИМПЕРАТОР
НА ТУРЦИТЕ
от Сир ГИЙЕ

ПАРИЖ
1590

Ладислас Дракула, войводата на Влахия, който също принадлежи към гръцката религия, се колебаеше известно време какво да реши от силно суеверие и от зловещите предсказания на една старица от България, на име Секуса, посветена в изкуството на гада-телството.

□ □ □

Но в крайна сметка общият интерес му помогна да преодолее тези притеснения и той се присъедини към войските на другите близо до Белград. Християнската армия се намирал там в 1444 г. Тя се състоеше от унгарци, сърби, поляци, власи, германци, бургунди, италианци и известен брой френски доброволци. [Това е войската, която същата година води сражение край Варна срещу османците.]

Ladislas Dracula, Vayvode de Valachie, qui estoit aussi de la Religion Grecque, balança quelque-temps à se déclarer, ébranlé par une frayeur superstitieuse, & par les funestes predictions d'une vieille femme de Bulgarie nommée Secusa, sçavante en l'Art de deviner:

□ □ □

Mais enfin, l'intérêt commun luy ayant fait mépriser ces pronostics, il joignit ses Troupes à celles des autres sur les bords du Danube, proche de Belgrade.

L'Armée Chrestienne s'y trouva en 1444. Elle estoit composée de Hongrois, ANNEE de Serviens, de Polonois, de Valaques, 1444 d'Allemands, de Bourguignons, d'Italiens, & de quelques Volontaires François.

VIAGGIO

DA COSTANTINOPOLI A BUKORESTI

FATTO L' ANNO 1779.

CON L' AGGIUNTA

DI DIVERSE LETTERE

Relative a varie produzioni , ed osservazioni Asiatiche .

ROMA

PER ANTONIO FULGONI

1794.

A SVA ECCELLENZA
IL SIG. CONTE COSTANTINO

DE LVDOLF

INVIATO STRAORDINARIO

E

MINISTRO PLENIPOTENZIARIO

DI SVA MAESTA'

IL RE DELLE DVE SICILIE

ALLA PORTA OTTOMANA

IN ATTESTATO

DI RISPETTOSA OSSERVANZA

E

DI RICONSCENZA VERA

QUESTO SVO LIBRO

D. D. D.

L' ABA TE DOMENICO SESTINI

ПЪТУВАНЕ

ОТ ЦАРИГРАД

ДО БУКУРЕЩ

НАПРАВЕНО ПРЕЗ 1779

АБАТ ДОМЕНИКО СЕСТИНИ

РИМ

1794

Почвите бяха всичките черни, здрави, плодородни и пясъчливи без никакви камъни, като пристигнахме след общо четири часа, за да се спрем в едно българско село, наречено Канарà, разположено в равнина, където жителите не говореха друг език освен български.

□ □ □

Тъй като вечерта много напредна, решихме да се спрем в едно друго село, наречено Ялъм, за да се подкрепим малко, и където нашият турски кочияш започна да се подиграва на поповете на този народ, защото българските жени по религиозни причини, бидейки петъчният пост при тях, не искаха да ни дадат нито яйца, нито масло, нито сирене, за да ядем: като разказаха после, че събота през нощта никой женен мъж, съгласно повелите на българската религия, не може да остане с жена си, понеже трябва да отиде на църква; но тъй като се случвало много хора да не спазват това, попът на селото започнал в проповедите да заплашва с отлъчване и всички, които са прегрешили, за да могат да изкупят този грях, да дадат на църквата един вол.

Le terre erano tutte nere , forti , grasse , e sabbionose senza alcuna pietra , arrivando dopo quattro ore in tutto a fermarsi ad un villaggio Bulgaro , detto *Canarà* , situato in una pianura , ove gli abitanti non altro linguaggio parlano , se non il Bulgaro .

□ □ □

Avanzata essendo di molto la sera , pensammo di fermarci in un' altro villaggio detto *Yalim* , per ristorarci un poco , e dove il nostro vetturino turco incominciò a mettere in derisione i *Papàs* di tale nazione sul proposito , che nel principio quelle donne bulgare , per scrupolo di religione , essendo vigilia di venerdì , giorno di digiuno per loro , non ci volevano dare nè uova , nè burro , nè formaggio , per mangiare : raccontando indi , che il sabato notte nessun' uomo ammogliato , secondo i precetti della religione bulgara può restare con le rispettive donne , a riflesso di dover' andare alla chiesa ; ma accadendo , che molti non osservavano una tal cosa , il *Papàs* del villaggio si messe a predicar contro , e a mandare scomuniche , con imporre a tutti quelli , che avessero trasgredito , di dare alla chiesa un bove , per potere arrivare ad espiare un tal peccato .

Ein neue Reichsbeschreibung auß Teutschland
Nach

Constantinopel vnd Jerusalem.

Darinn die gelegenheit derselben Länder / Städte /
Flecken / Gebew etc. der inwohnenten Völcker Art / Sit-
ten / Gebruch / Trachten / Religion vnd Gottesdienst etc.

In sonderheit die jetzige ware gestalt des H. Grabs / der Stadt Jerusalem vnd
anderer heiligen Dörffer / darben allenhalben der heiligen Schrifft
vnd des Auctoris Meinung hienon.

Item welcher gestalt vnd was die Röm. Keyf. Maj. durch ihren
Legaten dem Türckischen Keyser / auch dessen fürnehmsten Officiern / jedem bes-
sonder zur Præsent vnter wegen vnd zu Constantinopel damals überlieffen lassen
sampt beschriben werck vnd der Legaten Dampf / Danksagung / vnderthenigen Beseidung etc.
vnd gangen Brieffen dazwischen.

Beßgleichen des Türckischen Reichs Gubernation / Policey / Hofhaltung / nutzbarkeit
des Reichs vnd vielerley andern nützigen sachen.

Mit hundert schönen neuen Figuren / dergleichen nie vnd gewessen seyn /

In III. vnterschiedlichen Büchern

Auffs fleißigst eigener Person verzeichnet vnd abgerissen

Durch Salomon Schweigger / damal Diener
am Ewangellio übers drit Jar zu Constantinopel etc.

Dieser Zeit aber Prediger der Kirchen zu vnser Frauen inn Nürnberg.

Vnd jeko auff offtes begehren vieler hiernem / erfahrner vnd guthertiger Leut
nemlichlich so wol zum Trost vnd Warnung also zur Lust

Gedruckt vnnnd verlegt zu Nürnberg / durch
Johann Lanckenberger. M. DC VIII.

ПЪТУВАНЕ
ДО ЦАРИГРАД
И ЕРУСАЛИМ
САЛОМОН ШВАЙГЕР
НЮРНБЕРГ
1608

Обиците
на българите

Der Bul-
garer Obren-
ke.

На 9 декември [1577] целия ден преминавахме една висока планина и към два часа през нощта стигнахме селцето Гуричешме, където пренощувахме в бедна селска колибка. Българските жени имат обичай да окачват по ушите всякакви фибули от месинг, мед, и да си продупчват цялото ухо и така да го натоварят с халцедонни камъни и кристали, че трябва да си закрепят ухото към косата със скобички, за да не се откачат ушите под този товар. По този начин също се украсяват и мъжете, но не така прекалено.

□ □ □

Също така веднъж в Цариград аз видях българска жена и дъщеричка, всяка от които носеше златна халка на носа, и без съмнение такива накити са били обичайни открай време, както се разбира от тази поговорка: *Circulus aureus in naribus eius mulier pulchra* – Една красива жена е за мъжа си като златна халка на носа / Притчи:10.

Den 9. Decemb. seyn wir über ein hohes Gebirg den ganzen Tag gezogen bisz zu Stund in die Nacht / in einem Dörfflein Gurichschme über Nacht gelegen in einem armen Bauernhüttlein / die Bulgarische Weiber B. haben im brauch / daß sie die Ohren mit allerley Spangen von Messing / Kupffer etc. behengen / vnd das ganze Ohr herum durchbohren vnd also beschweren / sonderlich mit Sacerdonier Steinen / Crystall etc. daß sie das Ohr müssen mit Häffeln in das Haar hefften / damit die Ohren von dieserlast nicht aufschliessen / eben also zieren sich auch die Männer A. doch nicht also überflüssig /

□ □ □

/Item die Nasen / ich hab auff ein Zeit zu Constantinopel ein Bulgarisch Weib vnd Tochterlein gesehen / deren ein jede ein schönen gülden Ring durch die Nasen trug / vnd wird ohn zweiffel solcher Schmuck vorzeiten auch breuchig gewesen seyn / wie auß diesem Spruch abzunehmen: *Circulus aureus in naribus eius mulier pulchra*, ein schön Weib ist ihrem Mann / wie ein güldener Ring in der Nasen / Prov. 10.

VOYAGE
DU SIEUR
PAUL LUCAS,
FAIT
PAR ORDRE DU ROY
DANS
LA GRECE, L'ASIE MINEURE,
LA MACEDOINE ET L'AFRIQUE.
TOME I.

Contenant la Description de la Natolie, de la
Caramanie, & de la Macedoine.

A PARIS,
Chez NICOLAS SIMART, Imprimeur ordinaire
de Monseigneur le Dauphin, rue Saint Jacques,
au Dauphin Couronné.
M. DCC. XII.
AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE DU ROY.

ПЪТУВАНЕ
на сир
ПОЛ ЛЮКА
направено
ПО ЗАПОВЕД НА КРАЛЯ
В
ГЪРЦИЯ, МАЛА АЗИЯ,
МАКЕДОНИЯ И АФРИКА

Париж
1712

От Одрин, решен да поема пътя към Пловдив, наех една араба – това е нещо като окачена каруца, теглена от три коня; платих 5 екю. И така, на 24 май [1706], след като пътувахме в равнината 6 часа, успяхме да стигнем същия ден в крепостта Мустафа паша [Свиленград].

Тръгнахме си оттам на разсъмване и след шестчасово пътуване спряхме да си отдохнем за два часа в крепостта на Харманли, а оттам отидохме в тази на Узунджово. Там ни настанах в една къща на християни,

D'Andrinople, resolu de prendre la route de Philippopolis je louai un Arabas ; c'est une espece de charette suspendue & tirée par trois chevaux: j'en paiai 5. écus. Ainsi partis le 24 Mai après avoir marché dans la plaine pendant six heures, nous arrivâmes ce jour-là au casabas de *Moustapha Bacha*.

De-là sortis dès l'aurore, au bout de six heures de chemin nous nous reposâmes l'espace de deux au casabas d'*Armant*, d'où nous nous rendîmes à celui d'*Oujonjon*. Là nous fûmes lo-

наречени българи. Имаше само жени; те посрещат добре всички; дават на конете ечемик и слама, приготвят каквото могат, за да нахранят пътниците; и това на всичко отгоре е евтино, защото за трима души и три коня ми струваше само 12 су.

На 26-и тръгнахме сутринта и около нас се разкри една очарователна местност, осеяна със села, повечето от които принадлежаха на същите християни; и след девет часа придвижване отидохме да пренощуваме в Ини махале [Чешнегирово]. Това е голямо село, където минава река със същото име, която се влива в Марица. Както и предишния ден, ни посрещнаха само жени. Трябва да се признае, че жените в тази страна са прави да се показват, защото всички са много мили. Походката им е изправена и е съпроводена от благородна гордост, примесена с учтивост и благост. Макар да са само селски жени, жестовите им и всичките им маниери са над тези на простолюдието. Имах чувството, че гледам вакханките на господин Пусен; те винаги изглеждат пияни със своето игриво и весело настроение. [Картина от Пусен е показана в края.]

□ □ □

Облеклото им не е нищо повече от риза и нещо като рокля отгоре. Косите им са сплетени на плитки, спускат се по гърба и са пълни с монети като пет френски су и други по-големи и по-забележими. Главите им са покрити само с малка шапчица, която е също гарнирана; огърлиците, които носят, имат до четири или пет низа. Ризите и роклите им са силно отворени отпред, шията им е открита: при всички тя е много красива и те не се стараят много да я скрият.

ger dans une maison des Chrétiens que l'on appelle *Bulgares*. Nous n'y trouvâmes que des femmes; elles reçoivent bien tout le monde; elles donnent de l'orge & de la paille aux chevaux, elles apprêtent ce qu'elles peuvent pour le manger des voyageurs: & toutes ces choses font outre cela à bon marché; car pour trois personnes & trois chevaux il ne m'en couta que 12. sous.

Le 26. partis du matin, nous vîmes de tous côtes un pays charmant, plein de Villages qui appartiennent la plupart aux mêmes Chrétiens; & après neuf heures de marche nous allâmes loger à *Inimalem*. C'est un gros Village où il passe une Rivière du même nom, qui va se décharger dans la *Marise*. Nous y fûmes reçus comme le jour précédent par des femmes seulement. Il faut avouer que les femmes de ce pays n'ont pas tort de se montrer, car elles sont toutes bien aimables. Leur démarche est droite, accompagnée d'une fierté noble, mêlée d'affabilité & de douceur. Quoique ce ne soient que des Païfannes, leurs gestes & toutes leurs manières sont de personnes au dessus du commun. Je croiois voir les Bacchantes de M. Pouffain;

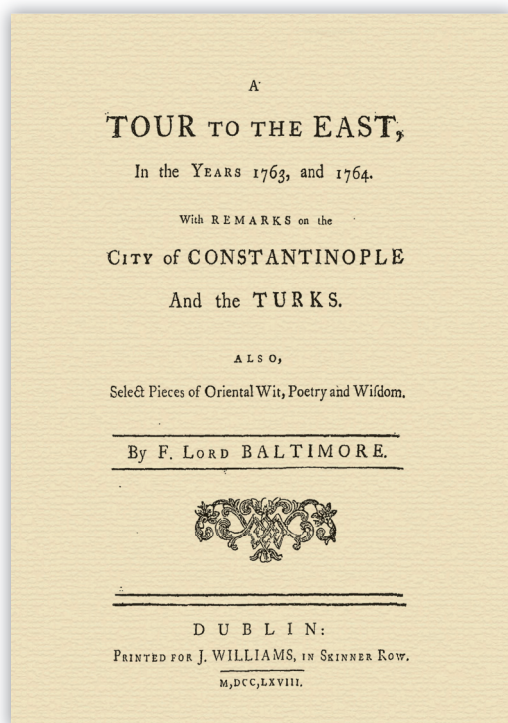
□ □ □

Leur habillement n'est autre chose qu'une chemise, & une espece de robe par dessus. Elles ont toutes leurs cheveux treffez, pendans sur leurs dos, & remplis de pieces de monnoie comme des pieces de cinq sous de France, & de quelqu'autres plus grandes, & plus apparentes. Leur tête n'est couverte que d'un petit bonnet qui en est aussi garni; & les colliers qu'elles portent en ont jusques à quatre ou cinq rangs. Leurs chemises & leurs robes étant fort ouvertes par devant, leur gorge est fort découverte: elles l'ont toutes très-belle, & ne prennent pas grand soin de la cacher. Enfin elles ont toujours le vifa-

Лицата им винаги са открити. Къщите им са построяни само от пръст и са покрити само със слама; но за селски къщи те са чисти отвътре. Удивително е, че мъжете им почти никога не са вкъщи; те винаги са или на полето, където обработват земята, която за тях е от най-плодородните, или са в града, за да работят нещо друго, според сезона. Тук все още царят простодушието и истинската вяност.

ge découvert. Leurs maisons ne sont bâties que de terre, & n'ont d'autres couvertures que de la paille; mais pour des maisons de Village, elles sont propres en dedans. Chose surprenante, leurs maris ne sont presque jamais à la maison; ils sont toujours ou aux champs à labourer la terre qui est pour eux des plus fertiles, ou à la Ville à faire quelque autre chose selon la saison. C'est que là regne encore la candeur & la vraie fidelité.

ПЪТУВАНЕ НА ИЗТОК през годините 1763 и 1764 ОТ ЛОРД БАЛТИМОР

Дъблин
1768

Вечерта на 25-и пристигнахме в Лозенград, където преспяхме; и на 26-и отидохме в Канара, където видяхме българските жени, които украсяват главите и гърдите си с малки сребърни монети, наричани пари, и други подобни дрънкулки.

□ □ □

Прекосихме повече от шестдесет пъти река, която лъкатуши в гората между камъни и пънове, правещи преминаването много опасно и трудно, но към свечеряване се измъкнахме от това място, достигайки обработваемо поле, и стигнахме до българско село, наречено Кюприкьой [Гроздьово]. Тук попаднахме на къщи, построени във формата на захарни кубчета, белосани отвътре, покрити със слама. Вътрешността им е много мизерна, без мебели, комини или прозорци. Жените сякаш бяха направени от кал, а не от плът, и бяха глупави като добичета.

ON the 25th in the evening we arrived at *Kirkliisséé*, where we lay; and on the 26th we went to *Gbanara*, where we saw the *Bulgarian* women, who adorn their head and their breasts with little pieces of silver called *paras*, and other such-like trinkets.

□ □ □

WE crossed a river more than sixty times, which meander'd through the wood betwixt stones and stumps of trees, which rendered the passage very dangerous and rough; but towards the evening we got out of this place on a cultivated plain; and came to a *Bulgarian* village called *Kupri Kioi*. Here we found houses built in the shape of sugar loaves, white washed within, and thatched with straw; their inside is very miserable, without furniture, chimneys, or windows. The women seemed made of mud more than flesh; and they were as stupid as brutes.